

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

IQTISODIYOT VA BUXGALTERIYA HISOBI KAFEDRASI

60410100-“Buxgalteriya hisobi va audit (qishloq xo‘jaligida)” ta’lim yo‘nalishi
204-205-206-guruh talabalari uchun

RAXIMOVA UMIDA RABBIMOVNAning

“Moliya” fanidan

“Agrar korxonalarini qisqa muddatli kreditlash” mavzusida ochiq ma’ruza
darsining ishlanmasi

Samarqand – 2023

Tuzuvchi:

U.R.Raximova– “Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi” kafedrası assistenti.

Taqrizchilar:

M.Mardonov- TDIU Samarqand filiali “Buxgalteriya hisobi va statistika”
kafedrası mudiri, dotsent

I.Salamov – SamDVMCHBU “Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi” kafedrası
dotsenti, i.f.n.

**Kelishildi: O‘quv-uslubiy boshqarma
boshlig‘i, professor v.v.b.**

R.F.Ro‘ziqulov

**“Agrar korxonalarini qisqa muddatli kreditlash” mavzusidagi ma’ruzani
o‘qitish texnologiyasi**

<i>Ma’ruza vaqti: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 71</i>
<i>Ma’ruza rejasi/ o‘quv mashg‘ulotining tuzilishi</i>	1. Agrar korxonalar faoliyatini moliyaviy ta’minlashda qisqa muddatli kreditlarning ahamiyati 2. Agrar korxonalarini kreditlash jarayonining mazmuni va umumiy tartibi 3. Qishloq xo‘jalik korxonalarini faoliyatini kreditlash tartibi va xususiyatlari
<i>O‘quv mashg‘uloti maqsadi:</i>	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> <i>-agrar korxonalar faoliyatini moliyaviy ta’minlashda qisqa muddatli kreditlarning ahamiyatini tushuntirish;</i> <i>-agrar korxonalarini kreditlash jarayonining mazmuni va umumiy tartibini o‘rgatish;</i> <i>-qishloq xo‘jalik korxonalarini faoliyatini kreditlash tartibi va xususiyatlarini tushuntirish;</i>	<i>O‘quv faoliyatining natijalari:</i> <i>- agrar korxonalar faoliyatini moliyaviy ta’minlashda qisqa muddatli kreditlarning ahamiyatini tushunadi;</i> <i>- agrar korxonalarini kreditlash jarayonining mazmuni va umumiy tartibini o‘rganadi;</i> <i>- qishloq xo‘jalik korxonalarini faoliyatini kreditlash tartibi va xususiyatlari, mohiyati va mazmunini o‘rganadi.</i>
<i>O‘qitish metodlari</i>	Ma’ruza, aqliy hujum.
<i>O‘qitish vositalari</i>	Ma’ruza matni, noutbuk, videoproektor va boshq.
<i>O‘qitish sharoiti</i>	Videoproektor bilan jihozlangan, guruhli shakllarda ishlashga mo‘ljallangan xonalar
<i>Qaytar aloqaning yo‘l va vositalari</i>	Og‘zaki nazorat: Blits-so‘rov, test.

**“Agrar korxonalarini qisqa muddatli kreditlash” mavzusidagi ma’ruzani
o‘qitishning texnologik xaritasi**

Ish bosqichlari va vaqti	Faoliyat mazmuni (Pedagogik texnologiya – muammoli, klaster)	
	O‘qituvchi	Talabalar
1-bosqich. O‘quv mashg‘ulotiga	1.1.Mavzuning nomi va rejasi e’lon qilinadi. 1.2.Mavzuni to‘liq o‘zlashtirish uchun	Tinglaydilar Yozib oladilar

kirish (10 daq.)	asosiy va qo‘shimcha adabiyotlar beriladi. 1.3. Mavzuda ko‘p ishlatiladigan atama va iboralar bilan tanishtiriladi 1.4.Mavzu davomida o‘rganilayotgan muammolarga to‘xtalanadi 1.5.Topshiriqlarga javob berish tartibi tushuntiriladi	Ma’ruza matnini ARMdan (O‘UM, darslik, o‘quv qo‘llanma) oladilar Ma’ruza bo‘yicha o‘z fikrlarini bildiradilar
2-bosqich. Asosiy (60 daq.)	2.1.Ma’ruza matni tarqatiladi. 2.2.Ma’ruza bo‘yicha qo‘yilgan reja savollari keltirilgan taqdimotlar videoprojektor orqali ko‘rsatiladi, har bir savol bo‘yicha xulosa qilinadi hamda “bumerang” usulida savol bilan murojaat qilinadi 2.3.Doskada asosiy faktlar, hisoblash formulalari hamda hisoblash jarayonlari hayotiy aniq misollar ishlab chiqarish bilan bog‘liq holda yozib ko‘rsatiladi	Tinglaydilar Yozib oladilar Muhim joylarini belgilab oladilar Tushunmagan joylaridan savollar berishga tayyorlanadilar
3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)	3.1.Ma’ruzada o‘rganilgan mavzu bo‘yicha ko‘tarilgan muammolar va auditoriyaga tashlangan savollar bo‘yicha xulosalar qilinadi 3.2. Talabalar qiziqqan va tushunmagan masalalar bo‘yicha savollariga javob oladilar.	Savol beradilar. Vazifani yozib oladilar

Ma’ruza mavzusi: Agrar korxonalarini qisqa muddatli kreditlash

Reja

1. Agrar korxonalar faoliyatini moliyaviy ta’minlashda qisqa muddatli kreditlarning ahamiyati
2. Agrar korxonalarini kreditlash jarayonining mazmuni va umumiy tartibi
3. Qishloq xo‘jalik korxonalarini faoliyatini kreditlash tartibi va xususiyatlari

Tayanch iboralar: *agrar korxonalar, bank, moliyaviy qo‘yilmalar, kredit shakllari, shartnoma, kredit riski, kredit operatsiyalari, daromadlar, aylanma kapital.*

1. Agrar korxonalar faoliyatini moliyaviy ta’minlashda qisqa muddatli kreditlarning ahamiyati

Mamlakatimiz bank tizimida kreditlash shakllaridan keng foydalanish mijozlarning kreditga bo'lgan ehtiyojlarini to'laroq qondirishga, banklarning kredit operatsiyalari ko'lamini kengaytirishga, kredit riskini ma'lum darajada minimallashtirishga va nihoyat, banklarning kredit operatsiyalaridan oladigan daromadlarini oshirishga olib keladi.

Iqtisodiy mazmuniga ko'ra «Kredit - bu pulning egasi ishtirokida uni haq to'lash sharti bilan qarzga olib ishlatishi va ular o'rtasida turgan vositachilarning iqtisodiy munosabatlaridir.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kreditlash muhim ahamiyat kasb etib, quyidagi funksiyalarni bajaradi: kapitalning doiraviy aylanishi jarayonida korxonalarda, aholida, budjetda turib qoladigan pul mablag'larining doimiy vujudga kelishi va ularni takror ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun to'laroq safarbar qilish o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etish; mablag'lar doiraviy aylanishining davomiyligi xilma-xil bo'lgan, ko'plab tarmoqlar ya korxonalarining faoliyat ko'rsatishi sharoitida kapital aylanishining uzluksizligini ta'minlash; korxonalarni tijorat asosida boshqarish. Qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarish ya sotish yil mavsumlari bilan bog'liq ya agrar korxonalarining aylanma kapitali u tashkil etishda kreditlar alohida ahamiyatga ega .

Qo'shimcha mablag'larni jalb qilish vaqtinchalik zaxiralar ya tugallanmagan ishlab chiqarishni shakllantirish uchun zarur. Doiraviy aylanish jarayonida pul mablag'lar 3 bosqichdan o'tadi: ta'minot, ishlab chiqarish ya realizatsiya. Ushbu barcha bosqichlarda aylanma aktivlar xo'jalik faoliyatining uzluksizligini va muvaffaqiyatini ta'minlaydigan hajmda bo'lishi lozim. Birinchi bosqichda pul mablag'lari korxonalar tomonidan zarur xoma-ashyo, urug'lik, o'g'it, yoqilg'i, ehtiyot qismlar ya boshqa moddiy boyliklarni xarid qilish uchun sarflanadi. Xarid qilingan ushbu zaxiralar ishlab chiqarishga sarflanib, u yerda asosiy vositalar va ishchi kuchi yordamida yangi mahsulot yaratiladi ya uning katta qismi sotish uchun mo'ljallanadi, ya'ni tovarga aylanadi va xaridorlarga sotiladi. Aylanma aktivlar doiraviy aylanishning ikkinchi bosqichida dehqonchilik ya chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish uchun bir necha oylab, ayrim hollarda ushlab turib qolishi tabiiy

sharoitlarga bog'liq. Masalan, o'simlikchilikda mahsulot chiqishi bilan qoplanmaydigan, xarajatlar o'sishining keskin notekisligi kuzatiladi. Shunda birinchi yarim yillikda ko'payadi ya ikkinchisida kamayadi. Tayyor mahsulot chiqishi ya uni sotish, asosan, uchinchi chorakda boshlanadi: Chorvachilikda aylanma mablag'larni sarflash ya mahsulot chiqishi ham notekis amalga oshiriladi. Bu tebranishlar bitta doiraviy aylanishdan boshqasiga o'tishda biroz tekislanishi mumkin. Chorva mollarini boqish jarayonida aylanma aktivlar sarfi o'sib, xarajatlar faqat mol bo'rdoqidan olingan ya sotilganidan so'ng qoplanadi. Xarajatlar ya mahsulot chiqishining mavsumiy tebranishi pul aylanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi: mahsulot sotishdan tushum notekis olinadi, buning ustiga, eng kam mahsulot chiqishi eng ko'p xarajat qilish davriga to'g'ri keladi. Agrar korxonalarda o'z aylanma aktivlari eng ko'p miqdorda bo'lib, mavsumiy zaxiralar yaratiladi ya boshqa xarajatlar uchun esa qarz mablag'lari (asosan qisqa muddatli kreditlar) jalb qilinadi. Bu aylanma aktivlarni sotib olishga pul yetishmasligi oqibatida ishlab chiqarish jarayonining to'xtab qolish yoki sekinlashish xavfini bartaraf etadi. Bu holda kredit eng yaxshi iqtisodiy dastak va aylanma mablag'larini shakllantirishning muhim manbai hisoblanadi. Kreditlar o'z aylanma aktivlari bilan birga, jami aylanma aktivlar tarkibida qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotish jarayonida doiraviy aylanishda ishtirok etadi. Kreditlar moddiy boyliklar sotib olishga doir muomalalami jadallashtiradi, mahsulot sotish bosqichida u realizatsiyaga doir muomalalarni jadallashtirish, muomala fondiga oshiqcha qo'yilmalar qilishga yo'l qo'ymaydigan dastak hisoblanadi. Kreditlar asosan kapital aylanishining ishlab chiqarish bosqichida jalb qilinadi. Kredit resurslari zarur ishlab chiqarish zaxiralarini yaratish uchun, bevosita ishlab chiqarish xarajatlari sarflash uchun jalb qilinadi. Kreditlar mablag'larini ishlab chiqarish jarayoniga oqilona joylashtirishga yordam beradi va ularning harakatini tezlashtiradi. Qisqa muddatli kreditlash shakllari va usullari qishloq xo'jaligida kapital doiraviy aylanishining xususiyatlarini maksimal darajada hisobga olish lozim. Bular: ishlab chiqarish bosqichida mablag'lar aylanishining sekinlashishi;

- ichki aylanish ulushining kattaligi;

- mavsumiy ishlab chiqarish zaxiralarini yaratish zarurligi katta summadagi mablag'larni sarflashni talab etish;

- xarajatlarning asta-sekin va notekis o'sib borib, ishlab chiqarish sikli oxirida olingan mahsulotlarni sotish natijasida qaytishi;

- noqulay ob-havo sharoitlari va tabiiy ofatlar oqibatida mahsulotlarning to'liq yig'ib olinmasligi va nobud bo'lishi.

So'nggi xususiyat sug'urta fondlari yaratishni talab etadi. Shunday qilib, aylanma aktivlarning doiraviy aylanishi ssuda munosabatlaridan foydalanish uchun imkoniyat va iqtisodiy asos yaratadi. Kreditlash zarurati esa bozor sharoitida aylanma kapitaldan oqilona foydalanish va doiraviy aylanishning birinchi bosqichida eng kam miqdorda ishtirok etish shartidan kelib chiqadi.

2. Agrar korxonalarini kreditlash jarayonining mazmuni va umumiy tartibi

Kreditlash jarayoni bir qancha bosqichlardan iborat bo'lib, kredit qo'yilmalari dasturini tuzish, bank kredilarini olish, ishlatish va qaytarilishi bu masalalarni o'z ichiga oladi. Kredit qo'yilmalarini dasturlash korxonalarining kredit olish arizalariga asosan bank tomonidan amalga oshiriladi. Bozorda ahvoli barqaror korxonalarda ushbu ariza ularning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish dasturining bir qismi hisoblanadi. Xo'jalik yurituvchi subyektlar dasturi natijasida, tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish va kapital doiraviy aylanishining uzluksizligini ta'minlaydigan qarz resurslar jalb qilinadi. Bank kreditlarini olishning mazmuni pul mablag'larini, ularni foizlari bilan birga qaytarish kafolatlangan holda bank tomonidan taqdim etilishidan iborat. Bunda banklarning majburiyati shundan iboratki, xo'jalik yurituvchi subyektlarning qarz kapitaliga bo'lgan ehtiyoji to'liq qondirilishi lozim. Kreditlardan foydalanish bank mablag'larini korxonaning moliya xo'jalik faoliyati bilan bog'liq majburiyatlariga doir to'lovlarni amalga oshirish uchun yo'naltirishni bildiradi. Uning maqsadi-debitorlik qarzlari vujudga kelishining oldini olish, korxonalarining o'zaro ishonch asosida to'lov intizomini qo'llab-quvvatlash hamda xo'jalik aloqalarining barqarorligini ta'minlashdan iborat. Kreditlardan foydalanishning birinchi sharti-kredit berilgan tadbirlarning samaradorligi, foyda keltirishi va qarzning bankka o'z vaqtida qaytarilishi hisoblanadi. Kreditlarning qaytarilishi pul mablag'larining

tegishli foiz summolari bilan birga bankka qaytib kelishini bildiradi. Ushbu jarayon kreditning mustaqil iqtisodiy kategoriya sifatida ishlashi uchun alohida ahamiyatga ega. Bu bosqichda bank resurslarining portfeli qayta tiklanadi va yangi kreditlar berish imkoniyati yaratiladi. Kredit berish qoidalari, kredit shartnomalarini tuzish tartibi, bosqichlari va shartlari O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tavsiyanomalari va ko'rsatmalari asosida tijorat banklari tomonidan mustaqil ishlab chiqiladi. Biroq, umumiy ketma-ketlikka rioya qilish kredit arizalarini o'rganishga ketadigan vaqtni tejash va shartnomaning barcha tafsilotlarini to'liq hisobga olishga imkon beradi. Mijoz-korxonalar bilan bank muzokaralari. Mijoz-korxonalar kredit olish uchun bankka murojaat qilganida tegishli bank bo'limining menejeri tomonidan kreditning barcha shakllari, amaldagi foiz stavkalari, ta'minlash turlari hamda bankning tijorat siri hisoblanmaydigan boshqa ma'lumotlar to'g'risida batafsil axborot beriladi. Menejer mijoz bilan ishlash jarayonida uning bank xizmatlari to'g'risida tasavvurga ega emasligini inobatga olishi va kreditlashning maqbul shaklini tanlashda unga har tomonlama yordam berishi lozim. Bank mijoz-korxonalar faoliyati to'g'risida axborotlarga ega bo'lishi uchun bank vakili korxonalar rahbariyati unga tegishli ishlarni amalga oshirish uchun ishonch bildirilgan, vakolatli shaxs bilan muzokaralar olib boradi. Muzokara jarayonida quyidagi muhim masalalar aniqlanadi:

- korxonalar to'g'risidagi umumiy ma'lumotlar;
- korxonalar bankka murojaat qilinish sabablari;
- loyihaning o'z-o'zini qoplashi;
- qarzni so'ndirishning taxmin qilinayotgan usullari;
- qarz mablag'lar bo'yicha ta'minot;
- korxonada mavjud qarzdorlik miqdori va xususiyati.

Bank xodimi korxonalar isblarining ahvoli to'g'risidagi qimmatli ma'lumotlarni (tajriba va professional kompetentlilik, faoliyat istiqbollari va qarzni to'lash) mijoz-korxonalar o'rganish natijasida olishi mumkin. Hujjatlar to'plamini shakllantirish. Agar muzokaralar muvaffaqiyatli o'tsa, kredit oluvchi tomonidan bank rahbari nomiga qarz olish to'g'risida ariza (buyurtma) yoziladi. Unda kredit summasi, muddati, ishlatish maqsadi, taklif qilinadigan ta'minot va so'ndirish manbalari

ko'rsatiladi, Kredit uchun buyurtmanoma(ariza) ro'yxatga olinganidan so'ng mijoz bankka quyidagi hujjatlarni taqdim etadi.

1. Kredit mablag'laridan foydalanishning texnik-iqtisodiy asosnomasi (TIA): loyihaning texnik bayoni; xarajatlar hisob - kitobi; kreditni qaytarish manbalari kredit loyihasini amalga oshirishdan olinadigan daromad hisob-kitobi, loyihani amalga oshirish uchun zarur muddat.

2. Ta'sis hujjatlarining to'plami (mijozga xizmat ko'rsatmaydigan boshqa bankka murojaat qilinganida): ustav fondi ta'sis shartnomasining nusxasi (notarial tasdiqlangan); ro'yxatga olish guvohnomasi; soliq inspeksiyasida ro'yxatga olinganligi to'g'risida ma'lumotnoma; imzo namunalari ya muhr tushirilgan bank kartochkasi; xizmat ko'rsatuvchi bankdan olingan saldo ma'lumotnomasi (unda hisob - kitob va valuta schotlarining mavjudligi so'nggi olti oydagi oylik oborotlari ko'rsatilgan holda tasdiqlanadi); qarz oluvchi korxonalar rekvizitlari.

3. Kredit oluvchi korxonaning moliyaviy ahvolini tavsiflaydigan hujjatlar to'plami: ikkita hisobot davri uchun soliq inspeksiyasida tasdiqlangan buxgalteriya balansi (1-shakl) ya moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot (2-shakl); debitorlik va kreditorlik qarzlari to'g'risida ma'lumotnoma (2a-shakl).

4. Kredit resurslarining maqsadli ishlatilishini aks ettiradigan hujjatlar.

5. Kreditlarni ta'minlashga doir hujjatlar:

3.Qishloq xo'jalik korxonalari faoliyatini kreditlash tartibi va xususiyatlari

Qishloq xo'jaligida islohotlarni bosqichma-bosqich chuqurlashtirish ya iqtisodiyotni erkinlashtirish natijasida xo'jalik yuritishning eng asl shakli agrar xo'jaligi deb tan olindi. Qishloq xo'jaliklarini kreditlashning huquqiy-me'yoriy bazasi shakllandi va rivojlanmoqda. Qishloq xo'jalik korxonalari, xususan, qishloq xo'jaliklarini kreditlashning amaldagi turlarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ular asosan davlat ehtiyojlari uchun xarid qilinadigan paxta va g'alla yetishtirish xarajatlarini kreditlash mexanizmi orqali kredit resurslari bilan ta'minlanmoqda. Fikrimiz dalili sifatida Qoraqalpog'iston Respublikasi «Agro banki», «Asaka banki».«Tijorat banklari fermer xo'jaliklarini, shuningdek, kichik biznes subyektlarini; milliy valutada kreditlash tartibi»ga ko'ra kredit berish quyidagicha

amalga oshiriladi: Mazkur tartib asosida fermer xo'jaliklarga, shuningdek, yuridik shaxs maqomiga ega dehqon xo'jaliklariga qishloq xo'jalik ishlab chiqarishini tashkil etish, aylanma mablag'larini to'ldirish uchun 2 yildan kam bo'lmagan, qaytarish muddati uzaytirilishini hisobga olganda 30 oydan oshmagan muddatga; fermer va dehqon xo'jaliklari qishloq xo'jalik faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan, o'z aylanma mablag'larini to'ldirish uchun, uni qaytarish muddatini uzaytirilishini hisobga olgan holda 12 oygacha; shuningdek, investitsion loyihalarni moliyalashtirish uchun qaytarish muddatini uzaytirish huquqsiz 5 yilgacha muddatga kredit berilishi mumkin. Kreditlardan foydalanish uchun foiz stavkasi Markaziy bank qayta moliyalashtirish stavkasidan kam bo'lmagan miqdorda o'rnatiladi. Kredit olish uchun fermer bankka quyidagi hujjatlarni taqdim etishi lozim:

1. Kredit buyurtmanomasi (ariza);
2. Pul oqimi tahlili majburiy tarzda ko'rsatilgan biznes-reja;
3. Davlat soliq xizmatining mahalliy (tuman) idorasi tasdiqlagan oxirgi hisobot davri uchun buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot, debitorlik va kreditorlik qarzi to'g'risidagi ma'lumotnoma (90 kundan oshgan qarzdorliklar bo'yicha solishtirish dalolatnomalari bilan birga).
4. Ta'minot turlaridan biri:
  - mol-mulk va qimmatli qog'ozlar garovi;
  - bank va sug'urta tashkilotining kafolati;
  - uchinchi shaxs kafilligi;
  - sug'urta kompaniyasi tomonidan qarz oluvchining kreditni qaytara olmaslik xatari sug'urta qilingani to'g'risidagi sug'urta polisi.

Test topshiriqlari:

1. Kreditlash jarayoni qanday bosqichlardan iborat?

- A) Dastlabki bosqich, asosiy bosqich, yakuniy bosqich.
- B) Kredit qo'yilmalarini dasturlash, bank kreditlarini olish, ishlatish va qaytarish.
- C) Rejalashtirish bosqichi, foizlarini to'lash bosqichi.
- D) Bank bilan muzokara bosqichi, shartnoma tuzish bosqichi.
- E) Kredit layoqatini o'rganish bosqichi va baholash bosqichi.

2. Korxonaning kredit layoqatini belgilovchi qo'shimcha ko'rsatkichlar

- A) Qoplash koeffitsiyenti, o'z aylanma mablag'larining mavjud manbalari.
- B) Likvidlik koeffitsiyenti, aylanma mablag'larining aylanuvchanlik ko'rsatkichlari.
- C) O'z aylanma mablag'larining mavjud manbalari, o'z vaqtida to'lanmagan qarzlari, rentabellik, aylanma mablag'larning aylanuvchanlik ko'rsatkichlari.
- D) Qoplash va avtonomlik koeffitsiyentlari, o'z aylanma mablag'larining mavjud manbalari.
- E) Avtonomlik koeffitsiyenti, korxonaning to'lanmagan qarzlari, rentabellik.

3. Ta'minotsiz (ishonch) krediti bo'yicha qarzlarning qaytarish muddati uzaytirilishi

- A) Iшонch krediti bo'yicha qarzlarning qaytarish muddati har oy oxirida uzaytirilishi mumkin.
- B) Har chorak oxirida uzaytirilishi mumkin.
- C) Qaytarish muddati kredit komitetining ruxsati bilan uzaytirilishi mumkin.
- D) Qaytarish muddatini asoslangan ariza bilan uzaytirish

4. Overdraft bo'yicha beriladigan kredit

- A) Korxonaning depozit schotidan beriladi.
- B) Maxsus ssuda schotidan beriladi.
- C) Oddiy ssuda schotidan beriladi.
- D) Koresspondent schotidan beriladi.
- E) Budget schyotidan beriladi.

5. Kredit liniyasi nima?

- A) Uzoq muddatli kredit shakllaridan biri.
- B) Bir martalik bitimlarni mablag' bilan ta'minlash uchun beriladigan kredit.
- C) 1-yil davomida mijoz olishi mumkin bo'lgan kreditning limiti.
- D) Mijoz oy davomida olishi mumkin bo'lgan kreditning limiti.
- E) Mijozning to'lov hujjatlarini to'lash uchun beriladigan kredit.

6. Korxonaning kredit layoqatini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlar

- A) Rentabellik, aylanma mablag'larining aylanuvchanlik ko'rsatkichlari, qoplash koeffitsiyenti.
- B) Likvidlik koeffitsiyenti, rentabellik ya aylanma mablag'larining mavjud manbalari.
- C) Korxonaning to'lanmagan qarzlari, rentabellik, avtonomlik koeffitsiyenti.
- O) Qoplash, likvidlik va o'z manbalari bilan ta'minlanganlik koeffitsiyentlari.
- E) Qoplash ya likvidlik koeffitsiyentlari, rentabellik.

7. Kreditning ta'minotlaridan qaysi biri eng yuqori likvidlik xususiyatiga ega?

- A) Yirik sanoat korxonalarining obligatsiyalari.
- B) Hukumatning obligatsiyalari.
- S) Tovar-moddiy qiymatliklar.
- D) Xaridorlarning debitor qarzlari.
- E) Tegishli elementlarning obligatsiya va sertifikatlari.

8. Ishonchli kreditlarga nimalar kiradi?

- A) Hukumatning qisqa muddatli qimmatbaho qog'ozlari bilan ta'minlangan kreditlar.
- B) Xaridorlarning debitor qarzlari bilan ta'minlanganlik kreditlar.
- C) Garovsiz berilgan kreditlar.
- D) imtiyozli kreditlar.
- E) Sanoat korxonalarining aksiyalari bilan ta'minlangan kreditlar.

9. Uzoq muddatli moliyaviy xarajatlarga nimalar kiradi?

- A) Moliyaviy lizing huquqi asosida uzoq muddatga ijaraga berilgan muddatlarning qiymati, tugallanmagan qurilish xarajatlari.
- B) Uskunalar sotib olish xarajatlari, boshqa korxonalarining ustav kapitalida hissa qo'shib qatnashish xarajatlari.
- C) Boshqa korxonalarining ustav kapitaliga hissa qo'shib qatnashish xarajatlari, uzoq muddatli qimmatli qog'ozlar sotib olish xarajatlari, ijaraga berilgan mulklarning qiymati.
- D) Ijaraga berilgan mulklarning qiymati, uskunalar sotib olish xarajatlari, qimmatli qog'ozlar sotib olish xarajatlari.
- E) Tugallanmagan qurilish xarajatlari, uskunalar va qimmatli qog'ozlar sotib olish xarajatlari.

10. Overdraft schotidan kredit berishning asosiy sharti

- A) Mijozning talab qilib olinadigan asosiy depozit schyotida har oy oxiriga kredit qoldig'i qolishi.
- B) Har kvartal oxiriga debet qoldig'i qolishi.
- C) Har yil oxiriga debet qoldig'i qolishi.
- D) Har olti oy oxiriga debet qoldig'i qolishi.
- E) Har oy oxiriga debet qoldig'i qolishi.

Takrorlash uchun savollar:

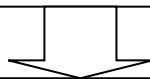
1. Agrar korxonalar faoliyatini mablag' bilan ta'milashda qisqa muddatli kreditlashning zarurati, ahamiyati ya xususiyatlari nimalardan iborat?
2. Kreditlash jarayonining umumiy mexanizmini tavsiflang.
3. Kredit olish uchun bankka qanday hujjatlar taqdim etiladi?
4. Bank tomonidan kredit oluvchining moliyaviy ahvoli va kreditning ta'minlanganligi qanday tahlil qilinadi?
5. Kredit oluvchi korxonaning reytingi qanday baholanadi?
6. Kredit shartnomalarining bajarilishi bank tomonidan qanday nazorat qilinadi?
7. Agrar korxonalarini qisqa muddatli kreditlashni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari qanday?

TAQDIMOTLAR

“Insert” texnikasi bilan ishlash qoidasi

1. Ma’ruzalar matnini o’qing va o’qigan betlardagi qatorlarning yon chetlariga quyidagi belgilarni qo’yib borib ushbu usulni qo’llang:

- V - bilgan bilimlarimga mos (ma’lumotlar) to’g’risida
- (minus) - bilgan bilimlarimga qarama-qarshi bilimlar to’g’risida
- + (plyus) - bilgan bilimimga nisbatan yangi ma’lumot hisoblanadi

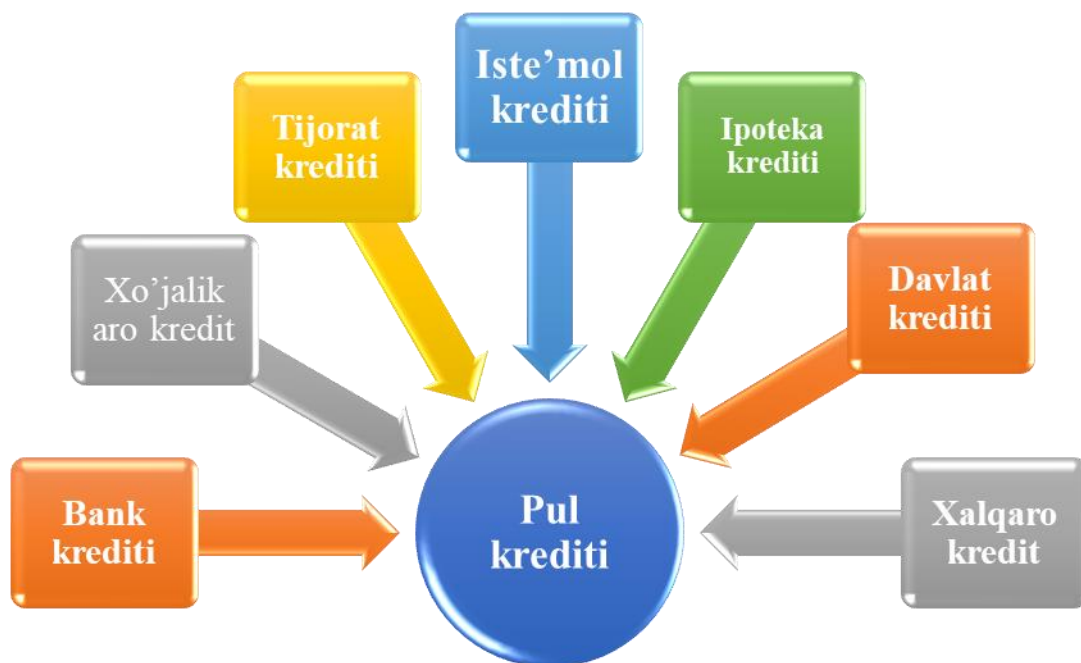
2. Olgan bilimlaringiz to’g’risidagi ma’lumotlarni jadval shaklida tizimlashtiring:

Mavzu savollari	V	-	+	?
1.				
2.				

QISQA MUDDATLI KREDITLAR

1.KREDIT TURLARI.

2.KREDIT BERISH TARTIBLARI.

Asosiy adabiyotlar

1. Dusmuratov R.D. Moliya. Darslik. –Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2013.
2. Vahobov A.V., Malikov T.S., Moliya. Darslik. -Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2011.
3. Malikov T.S., Olimjonov O. Moliya. Darslik. -Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2019.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonda erkin va farovon yashaylik. – Toshkent: “Tasvir” nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.
2. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g‘oyamizning poydevoridir. –Toshkent: “Tasvir” nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. –Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi “Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5696 son Farmoni.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi “Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida”gi PQ-187-son qarori.

6. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. 2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to‘g‘risida. 2021-yil 30-dekabr, O‘RQ-742-son.

7. Ataniyazov J.X. Xalqaro moliya munosabatlari. Darslik. -Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2014.

8. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik. -Toshkent: “Noshir”, 2012.

9. Nurmuxamedova B., Kabirova N. Moliya. O‘quv qo‘llanma. -Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2017.

Axborot manbaalari

1. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi portali
2. www.mineconomy.uz – O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti
3. www.norma.uz – axborot-huquqiy portal

